

Eleştirel Görsel Okuma Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Eleştirel Görsel Okuma Etkinlikleri (EGOET)

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Şükrü ÖZEN¹, Zekerya BATUR²

1 Uzman öğretmen, MEB, sukru.ozen@outlook.com, ORCID: 0000-0002-3731-4842.

2 Prof, Uşak Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, zekerya.batur@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7918-5305.

Gönderilme Tarihi: 13.10.2022 Kabul Tarihi: 14.04.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1188570

Atf: “Özen, Ş., ve Batur, Z. (2024). Eleştirel görsel okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik öneriler: eleştirel görsel okuma etkinlikleri (EGOET). *Millî Eğitim*, 53 (241), 345-396. DOI: 10.37669/milliegitim.1188570”

Öz

Bu çalışma eleştirel görsel okuma becerisinin önemi doğrultusunda Türkçe eğitiminde faydalanılabilecek etkinlikler geliştirmeyi hedeflemektedir. Bir eğitim öğretim yılının her haftası için planlanan eleştirel görsel okuma etkinliklerinin görselleri araştırmacılar tarafından çizilip renklendirilmiş ve ilgili alanın uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu görsellerle ilgili eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi hedefleyen sorularda da üç Türkçe eğitimi alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Alan uzmanlarının görüşlerine göre düzenlenen görseller ve görsellerle ilgili sorular Türkçe öğretim müfredatının ilgili kazanımıyla ilişkilendirilmiş, bununla birlikte her etkinlik bir eleştirel düşünme becerisini kazandırmayı hedeflemiştir. Çalışma sonucu ortaya çıkan 36 etkinliğin Türkçe öğretmenlerinin derslerini planlamalarına ve öğrencilerin eleştirel görsel okuma becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: okuma, görsel okuma, eleştirel okuma, konuşma eğitimi, Türkçe eğitimi

Suggestions for Developing Critical Visual Reading Skills: Critical Visual Reading Activities (EGOET)

Abstract

This study aims to develop activities that can be used in Turkish education in line with the importance of critical visual reading skills. The visuals of the critical visual reading activities planned for each week of an academic year were drawn and colored by the researchers and expert opinions of the relevant field were consulted. Three Turkish language education experts were consulted for questions aiming to develop critical thinking skills about these images. The visuals and the questions about the visuals, which were arranged according to the opinions of the field experts, were associated with the relevant achievement of the Turkish curriculum, however, each activity aimed to gain a critical thinking skill. It is thought that the 36 activities that emerged as a result of the study will contribute to Turkish teachers' planning of their lessons and to the development of students' critical visual reading skills.

Keywords: *reading, visual reading, critical reading, speaking education, Turkish education*

Giriş

Okuma, dört temel dil becerisi içerisinde yazma ile birlikte formal yollarla öğrenilen becerilerdendir. TDK Güncel Türkçe Sözlük okumayı “okumak işi, kıraat” olarak tanımlar. Günümüz okuma kavramı için bu tanım yetersiz kalmaktadır. Bu beceride önemli olan rakam/sembol/işaretleri seslendirmek değil, onları anlamlandırmaktır. Yapılan çalışmalar neticesinde okuma kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Yapılandırıcı yaklaşımda okuma, okunan ile ön bilgilerin harmanlanıp yorumlandığı bir süreçtir (Güneş, 2014: 128). Akyol’a (2007) göre okuma, okuyucu ile yazar arasında uygun şartlar altındaki düşünce alışverişidir. Okumanın fiziksel özelliğinden ziyade zihinsel bir işlem olduğunu bilmek gerekir. Okuma, algısal süreç, bilişsel beceri ve **üstbilişsel** bilgi arasındaki ilişkiyi kapsayan karmaşık bir davranıştır (Cain, 1999; Çamlıbel, 2007; **Çifci**, 2013; Güneş, 2014). Okunan nesne zihinde anlamlandırılmadıkça okumanın gerçekleştiği söylenemez. O hâlde erken yaşlardan itibaren çocukların okuma becerilerinin gelişimi için onları birçok yönden uyaracak metinlerle buluşturmak gerekir. Hem sayısal olarak hem de nitelik olarak yeterli kitaplarla çocukların zevk istek ve yeteneklerine göre okuma etkinliği planlanmalıdır. Bu sayede bireylerin üst düzey bilişsel yeterlikleri, özellikle de sorgulama ve değerlendirme yetenekleri de gelişecektir (Rogers vd. 1985; Özcan ve Gücüm, 2021).

Sorgulama kavramını da içine alan eleştirel okuma; bireylerin okuduklarını, okuma yoluyla öğrendiklerini kendi bilgi ve birikim süzgeçlerinden geçirerek daha iyiyi,

daha güzeli, daha doğruyu bulma çabaları; okuduklarından elde ettikleriyle daha iyi, daha güzel, daha doğru zihin ürünleri ortaya koyma faaliyetleridir (Çifci, 2006:56). Eleştirel okumanın bu tanımında “daha” kelimesi üzerine durmak gerekir. Her bireyin birbirinden farklı ön bilgisi deneyimi olduğu düşünüldüğünde hepsi için iyi ve güzel algısı da farklı olacaktır. Bu sebeple eleştirel okuma ile daha iyi ve daha güzele ulaşma yolunda birden çok benzersiz iyi ve güzel ortaya çıkarmak, problemin çözümünde ya da en baştan engellenmesinde önemli bir husustur. Eleştirel okuma ile ilgili ilk yapılan çalışmalar da (Kay, 1946; Boyan, 1972; Clary, 1977; Parson, 1985; Rogers, Ieys, ve Pearson, 1985; Bourke, 2009; Short, 2009) okumanın yalnızca mekanik bir süreç olmadığını, anlamlandırılanın kişisel deneyim ve ön bilgilerle yoğrulması süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Daha geniş bir deyişle eleştirel okuma, bireyin sahip olduğu bilgi birikimi ile okuduğu konuyu sınıma ve değerlendirmesi; bireyin okuduklarını yargılaması, sorgulaması, aklını kullanarak bir sonuca varmasıdır (Odabaş vd., 2008: 434; Özensoy, 2011: 13). Sorgulayan, farklı çözüm yollarına ulaşan, okuduklarını görsel işitsel vs. farklı formlara uyarlayabilen bireyler günümüzün ihtiyaç duyduğu insan modeline hizmet edecektir (MEB, 2019).

Okuma -bir ileri adım olarak eleştirel okuma- denildiğinde akla ilk olarak yazılı metinlerin gelmesi doğaldır. Ancak beş duyu ile algılayabildiğimiz her şey okumanın malzemesidir diyebiliriz. Buradan yola çıkarak doğumundan itibaren çocuğun ilgisini çekmeyi başaran görseller üzerine durmak gerekir. 2022 yılı TDK Güncel Türkçe Sözlük görsel kavramını “Görme duyusuyla ilgili olan, görmeye dayanan” olarak tanımlar. Eğitsel açıdan düşünüldüğünde görselin çocukların zihninde yalnızca “görülen” olarak değil, “kendi gördüğü” şekilde yer alması gerekir. “Görsel okuma; resim, kroki, grafik, sembol, şekil, renk gibi görsellerle, doğa ile sosyal olayları okuma, anlama, yorumlama ve zihinde yapılandırma sürecidir” (Güneş, 2013: 3). Tanımdan hareketle görsel okuma ve eleştirel okumanın “anlama, yorumlama ve zihinde yapılandırma” yönünden ortak noktasının olduğunu söylemek mümkündür. Görsel okumanın günümüzde özellikle de teknolojinin gelişimiyle daha da önem arz ettiği bir gerçektir (Güneş, 2013). Bunun yanında yapılan uluslararası sınavlar (PISA, PIRLS) incelendiğinde soruların birçoğunda görsel kullanıldığı; bunun yanında okuduğunu anlamaya değer verildiği ve öğrencilerden görseli eleştirip yorumlanması beklendiği görülmektedir (Batur ve Ulutaş, 2013; Batur ve Alevli, 2014; Batur, Ulutaş ve Beyret, 2019; Özcan ve Gücüm, 2021). Bu sebeple görsel olanı eleştirel okuma ön plana çıkmaktadır. Görsel okuma ile eleştirel okuma tanımları bir noktada birleştirildiğinde “görsel olanın anlamlandırılması, sorgulanması, değerlendirilmesi ve ilişkilendirilmesidir.” demek gerekir. Brill, Kim ve Branch (2007) da benzer şekilde eleştirel görsel okumayı “nesnelere ayırt edip anlamlandırma, istenilen şekilde etkili görseller yarat-

ma, başkalarının görsel algısını değerlendirme ve görselleştirme” olarak tanımlar. Söylemez (2015) eleştirel görsel okuyan bireylerin özelliklerini ise şu şekilde sıralar:

1. Eleştirel düşünme eğilimi: Eleştirel düşünme süreçlerini kullanarak görsel bir metni okumaya hevesli olmak,

2. Tanıma: Görsel metnin önemini anlamak ve gizli mesajları tanıma,

3. Yeterlilik: Görsel metnin konusu hakkında yeterli bilgiye sahip olma,

4. Açıklama: Görsel metinde mekâna özgü boşluk, grafik, tablo, kavram, problem veya durumların yeterince anlaşılır olmasını sağlama,

5. Yorum: Görsel metindeki hem açık hem de gizli mesajları, propaganda vb. kurgu ile gerçeği ayırt etme,

6. Düzenleme: Görsel metindeki bilgi ve görsellerin belirlenmesi, zihinsel olarak işlenmesi ve kullanılacak olanların seçilmesi, görsel metindeki bilgi ve görsellerin sınıflandırılması ve önem derecesine göre sıralanması,

7. Akıl Yürütme: Seçilen görselin seçilme nedenini tahmin etme,

8. Çıkarım: Görsel metindeki verilere dayalı sonuçlar üretme,

9. Yaratıcı düşünme: Görsel metinde yazarın özgün çözümlerini anlama ve alternatif çözümler geliştirme,

10. Değerlendirme: Görsel metindeki her bir görüntünün, bilginin veya olayın kendi içinde açık, tutarlı, mantıklı ve etik olup olmadığının belirlenmesi, amaç ve gerekçesinin anlaşılması, yazarın o bilgiyi/olayın iletilmesindeki niyetinin belirlenmesi ve seçilmesi,

11. Uygulama: Görsel metinden elde edilen bilgi ve kazanımların günlük hayatta ihtiyaç duyulduğunda kullanılması,

12. İletişim: Görsel metinle ilgili fikirlerin yazılı veya sözlü olarak paylaşılması,

13. Eleştirel düşünmeyi alışkanlık hâline getirme: Görsel metin paylaşırken eleştirel düşünmeyi kullanma.

Görülebileceği üzere eleştirel görsel okuma, tek başına görsel okumanın oldukça üzerindedir. Eleştirel görsel okuma öğretmen ve öğrenci için çok daha kapsamlı bilgi, düşünme becerisi ve irdeleme isteği gerektirir. Eleştirel düşünme ile görsel okuyarlık arasındaki bağlantı nedeniyle bu beceriler eş zamanlı olarak geliştirilmeli ve birbirinden ayrı ya da ilişkisiz olarak düşünülmemelidir (Batur, Başar ve Süzen, 2019:39). Tarihsel süreç incelendiğinde 1950’li yıllardan itibaren eleştirel düşünmenin gelenek-

sel yöntemlerle kazandırılmaya çalışıldığı günümüzde her eğitim kademesinde öğrencilerin kazanması gereken bir beceri olduğu tespit edilmiş özellikle günümüzde eleştirel okuma ve eleştirel yazma alanlarında batıda ve Türkiye’de birtakım çalışmaların yürütüldüğü belirlenmiş ve eleştirel görsel okuma alanındaki çalışmaların yetersizliği gözlenmiştir (Kay, 1946; Wolf, 1967; Boyan, 1972; Clary, 1977; Cain, 1999; Bourke, 2009; Çifci, 2009; Güneş, 2013; Batur vd. 2014, 2019; Özcan ve Gücüm, 2021). O hâlde öğretmenler eleştirel düşünme kapsamında görsel okumayı değerlendirmeli, derslerini sıradanlıktan çıkarıp gördüğünü sorgulayan ve değerlendiren bireyler yetiştirmeye katkısı olacak biçimde planlamalıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sunacak eleştirel görsel okuma etkinlikleri geliştirmektir.

Yöntem

Bu çalışma bir betimsel araştırmadır. Araştırma sonucu elde edilen nitel veri ile araştırmacı, araştırılan konu hakkında okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmayı amaçlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırma, etik kurul raporu gerektirmeyen bir sürece sahiptir.

Veri Toplama ve Analizi

Bu çalışmada veriler araştırmacılar tarafından çizilip renklendirilmiş olan görseller ve bu görsellere ait eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye dönük sorular aracılığı ile doküman inceleme tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmanın doküman inceleme aşamasına; araştırma sorularının hazırlanması esnasında literatürde ilgili konularda yapılan benzer çalışmalar, bu çalışmalara ait soru etkinlikleri ile etkinlik görsellerinin ortaya çıkışında incelenen literatür kaynaklık etmektedir. Araştırma fikrinin ortaya çıkışı ile birlikte öncelikle alanda yapılan “Türkçe ders etkinlik önerileri” niteliğindeki uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış tüm çalışmalar incelenmiştir. Bu etkinliklerde yer alan eleştirel düşünmeye yönelik sorular ve eleştirel düşünmenin alandaki karşılığı tartışılmış, araştırmaya konu soruların nasıl olması gerektiği konusunda fikir birliği sağlanmıştır. Bu hususta PISA, PIRLS gibi uluslararası sınavların kriterleri de göz önünde bulundurulmuştur. Etkinlik sorularının hazırlanmasında esas alınan eleştirel düşünme becerilerinin tespitinde Demirkaya (2008) ile Norris ve Ennis’in (1989) ilgili konuda yapmış oldukları çalışmaların yurt içi ve yurt dışında alanın ilk örnekleri olması ve birçok farklı çalışmaya kaynaklık etmiş olması etkili olmuştur. Araştırmanın ilerleyen safhasında temalar belirlenmiş, bu temalara ait eleştirel görsellerin hangi standartlarda olması gerektiği ve sınıf düzeylerine uygunlukları üzerine düşünülmüş; temalara uygun görseller ilgili alanın uzmanlarıyla her aşamada (çizim, sayfa düzeni, renklendirme teknikleri vs.) tartışılarak araştırmacılar tarafından meydana getirilmiş-

tir. Görseller hazırlandıktan sonra ortaya konulacak etkinlikleri Türkçe Öğretim Programına (2019) hizmet edecek düzeye getirebilmek için Türkçe dersi okuma yazma ve konuşma kazanımları ile eleştirel düşünme becerileri birlikte işe koşulmuştur. Böylelikle etkinliklerin, Türkçe Öğretim Programına (2019) hizmet ederken aynı zamanda öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini desteklemesi amaçlanmıştır. 36 hafta sonunda eleştirel görsel okuma etkinlikleri yoluyla öğrencilerin erişeceği eleştirel düşünme seviyesini tespit etmek amacıyla gerekli izinleri alınan geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan Yıldırım ve Demir'in (2021) hazırladığı "Ortaokul Öğrencileri İçin Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinin" uygulamalarda kullanılması önerilmiştir.

Etik Kurul İzni

Araştırma konusu yöntemi ve sonuçları itibarı ile 'etik kurul raporu gerektirmeyen' türden bir çalışmadır. Araştırmada hiçbir safhada herhangi bir canlı ya da 3. kişinin hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunulmamıştır.

Geliştirilen Etkinlikler

Bu bölümde Türkçe dersi 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğretim programındaki kazanımlar doğrultusunda hazırlanan eleştirel görsel okuma etkinlik örnekleri yer almaktadır.

Etkinlik 1.

Sınıf Düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: İletişim

Konu: İletişim araçları

İlgili kazanım: Hazırlıklı konuşma yapar.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Kanıtlanmış gerçekler ve öne sürülen iddialar arasındaki farklılığı yakalar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden "Teknolojiyi ve teknolojik ürünleri yanlış kullanmanın sonuçları" hakkında araştırma yapıp derste 5 dakikayı geçmeyecek kısa bir sunum hazırlamaları istenir. Derste sunumlar yapıldıktan sonra resim 1'deki "Dijital Kuraklık" adlı görsel öğrencilere gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır.

Resim 1

Dijital Kuraklık

Soru 1. Ağaçta farklı renklerde meyvelerin olmasının sebebi nedir? İki gerekçe ile belirtiniz.

Soru 2. Seksek oyununun kuralları hakkında neler biliyorsunuz? Görselde yere çizilmiş olan seksekte sayıların yerine kalplerin olmasının sizce nedeni nedir?

Soru 3. Cep telefonları tablet ve bilgisayarlar düşüncelerinizi okuyup yerinize karar alabilseydi hangi konularda bu aygıtlarla çatışma yaşadınız? Neden?

Etkinlik 2.

Sınıf Düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Bilim ve Teknoloji

Konu: Hayal gücü

İlgili kazanım: Hazırlıksız konuşma yapar.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Kanıtlanmış gerçekler ve öne sürülen iddialar arasındaki farklılığı yakalar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “50 Yıl Sonra Yaşam” konusunda konuşmaları istenir. Öncelikle öğrencilerin konu hakkında düşünmeleri için belirli bir süre verilir.

Daha sonra konu hakkında konuşmaya istekli öğrencilerden 3 dakikayı geçmeyecek sunum istenir. Konuşmaya istekli tüm öğrenciler söz aldıktan sonra resim 2’deki “Gezegende Bir Zaman” adlı görsel gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır.

Resim 2

Gezegende Bir Zaman

Soru 1. Görseldeki gezegene bir ad verecek olsanız bu ne olurdu? Neden bu adı verdiniz?

Soru 2. Görseldeki kardan adamı betimleyiniz. Bu kardan adam ile sizin gerçek hayatta gördüğünüz kardan adam arasında ne gibi farklılıklar bulunmaktadır?

Soru 3. Dünya dışında yaşam olan bir gezegende bir gün 24 saatten daha uzun olsaydı orada fazla olan zamanınızı nasıl değerlendirirdiniz, en az iki neden söyleyiniz.

Etkinlik 3.

Sınıf Düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Doğa ve Evren

Konu: Çevrenin korunması

İlgili kazanım: Hazırlıklı konuşma yapar.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

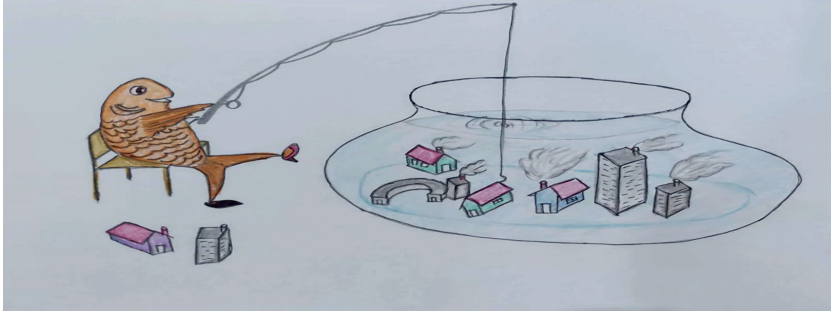
Tez veya sorunu nasıl ifade edeceğini belirler (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “İnsanoğlunun doğal yaşama etkisi” konusunda araştırma yapıp derste 5 dakikayı geçmeyecek kısa bir sunum hazırlamaları istenir. Derste sunumlar yapıldıktan sonra resim 3’teki “Avcı Balık” adlı görsel öğrencilere gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır.

Resim 3

Avcı Balık

Soru 1. İncelediğiniz görselde akvaryum içinde ve dışında binalar görülmektedir. Akvaryum içindeki binaların bacaları tüterken akvaryum dışında kalan binaların bacalarının tütmüyor oluşu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Soru 2. Sizce avlayan balık neler hissetmektedir? Dikkatli incelediğinizde farklı ayak-kabılar giymiş olmasını nasıl yorumluyorsunuz? Gerekçelerinizi belirtiniz.

Etkinlik 4.

Sınıf Düzeyi: 7, 8.

Tema: Sanat

Konu: Edebiyat

İlgili kazanımlar: Bilgilendirici metin yazar.

Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Yeterli kanıt veya nedene bağlı olarak bir pozisyon alır ve/veya pozisyonunu değiştirir (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “kitap denildiğinde aklınıza ilk gelen nedir?” sorusu yöneltilerek beyin fırtınası yapılır. Beyin fırtınası sonucu ortaya çıkan kavramlarla ilgili konuştuktan sonra resim 4’teki “ Kitap Adası” adlı görsel öğrencilere gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır. Son olarak bu tartışmanın ardından öğrencilerden “kitap” konusunda deneme türünde yazı yazmaları istenir.

Resim 4

Kitap Adası

Soru 1. İncelediğiniz görseldeki adada birkaç hafta geçirecek olsanız en çok neye ihtiyaç duyarsınız? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 2. Görseldeki insan bir ağaç olarak düşünüldüğünde sizce meyvesi ne olur? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 3. Görseldeki insanın başının üst bölümü ve saçları neye benzemektedir? Sizce neden böyle bir benzetme yapılmış olabilir?

Etkinlik 5.

Sınıf Düzeyi: 6, 7, 8.

Tema: İletişim

Konu: İnsanlarla iletişim.

İlgili kazanımlar: Bilgilendirici metin yazar.

Yazdıklarını zenginleştirmek için atasözleri deyimler ve özdeyişler kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Konu izin verdiği sürece, mümkün olduğu kadar kesinlik arar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “kişiler arası iletişim problemleri” konusunda ön araştırma yapmaları istenir. Öğrenciler derste konu ile ilgili yapmış oldukları araştırma sonuçlarını kısaca arkadaşlarıyla paylaşır. Daha sonra resim 5’teki “Beni Duyuyor Musun?” adlı görsel öğrencilere gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden “iletişim problemlerini ortadan kaldırma önerileri” ile ilgili deneme türünde yazı yazmaları istenir.

Resim 5

Beni Duyuyor Musun?

Soru 1. İncelediğiniz görselde konuşma balonları bulunmaktadır. Size göre kadın karşısında oturan erkeğe ne söylüyor olabilir? Gerekçeleri ile birlikte söyleyiniz.

Soru 2. Kadın ve erkeğin üç nokta ile doldurulmuş konuşma balonlarını siz olsanız nasıl doldururdunuz? Kadın ve erkek için iki ayrı konuşma cümlesi yazınız.

Soru 3. Görselden hareketle kadın ve erkeğin neler hissediyor olabileceğini yorumlayınız?

Etkinlik 6.

Sınıf Düzeyi: 5, 6.

Tema: Kişisel Gelişim

Konu: Çalışkanlık

İlgili kazanımlar: Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Yazdıklarını düzenler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

İçinde bulunduğu durumu açıklar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerle “çalışmak” konusunda tartışılır. Sınıfta yazı tahtası ikiye bölünür, bir tarafına çalışmanın bize kazandırdıkları, diğer tarafa ise tembellik yapmanın bize kaybettirdikleri listelenir. Daha sonra resim 6’daki “Duvar” adlı görsel öğrencilere gösterilip aşağıdaki sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden Mustafa Kemal Atatürk’ün “Servet ve onun doğal sonucu olan rahat yaşamak ve mutluluk, yalnız ve ancak çalışanlarındır.” özdeyişini yazılı olarak kısaca açıklamaları istenir. Öğrenci yazılarındaki yazım ve noktalama ile ilgili geri dönüt verilir.

Resim 6

Duvar

Soru 1. Görselde iki çocuk görülmektedir. Bu çocukları mutlu ve mutsuz kılan sebepler size nelerdir?

Soru 2. Bir insanı başarısız yapacak en büyük engel ne olabilir? Neden böyle düşünüyorsunuz? Gerekçelerini söyleyiniz.

Soru 3. Hamakta sallanan çocuğun keyifli olduğu anlaşılmaktadır. Siz hedefiniz doğrultusunda bir engeli ortadan kaldırdığınızda neler hissedersiniz?

Soru 4. Görselde yer altında kıvrımlı bir tünel görülmektedir. Duvara yaslanan üzgün çocuk sizin açtığınız tüneli kullanıp duvar engelini aşmak istese ona cevabınız ne olurdu? Gerekçeleri ile söyleyiniz.

Etkinlik 7.

Sınıf Düzeyi: 5, 6.

Tema: Çocuk Dünyası

Konu: Hayal

İlgili kazanımlar: Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.

Yazdıklarını düzenler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Orijinal düşünür (Norris ve Ennis, 1989)

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “yenilikçi bir ulaşım aracı” konusu ile ilgili bir araç tasarımlarını ister. Çizim oldukları taşıtın meydana gelme süreci sırasıyla maddeler hâlinde yazdırılır. Daha sonra resim 7’deki “Yeni Yol” adlı görsel öğrencilere gösterilip sorular tartışılır.

Resim 7

Yeni Yol

Soru 1. Görseldeki gemiyi inceleyiniz. Bugüne kadar görmüş olduğunuz gemilerden farklı yönlerini belirtiniz. Size göre böyle bir gemi ile yolculuk yapmanın avantaj ve dezavantajları neler olabilir? Gerekçelerini söyleyiniz.

Soru 2. İnsanoğlu uçuş yeteneğine sahip olsaydı, bugünkü hava taşıtlarının en belirgin/öne çıkan özelliği ne olurdu? Tartışınız.

Soru 3. Çocukların en çok tercih ettiği taşıt sizce nedir? Çocuklar neden bu taşıtı tercih etmektedir?

Soru 4. Bir bisikletiniz olduğunu hayal edin. Bisikletinizin ne gibi doğaüstü gücü olmasını isterdiniz?

Etkinlik 8.

Sınıf Düzeyi: 7, 8.

Tema: Erdemler

Konu: Dostluk

İlgili kazanımlar: Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını paylaşır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Yeterli kanıt veya nedene bağlı olarak bir pozisyon alır ve/veya pozisyonunu değiştirir (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerle Atatürk'ün "Ulusun hayatı tehlikeye girmediği savaş bir cinayettir." özdeyişi tartışılır. Tartışma sonrası öğrencilere resim 8'deki "Neşeli Bir Gün" adlı görsel sunulur ve sorular incelenir. Daha sonra öğrencilere "slogan" sözcüğünün tanımı verilir, farklı konulardaki slogan örnekleri ile tanım pekiştirilir. Son olarak öğrencilerden savaş karşıtı bir slogan üretmeleri ve bu sloganı okul/sınıf panosu ya da sosyal medya hesaplarında paylaşmaları istenir.

Resim 8

Neşeli Bir Gün

Soru 1. Doğal yaşamdaki hayvanları gözünüzün önüne getiriniz. Siz hangi hayvan olmak isterdiniz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Soru 2. İncelediğiniz görselde, farklı hayvan türleri arasında bir dostluk olduğu anlaşılıyor. Sizce bu mümkün olabilir mi? Neden?

Soru 3. Sizce insanlar arasında gerçekleşecek en değerli mücadele hangi konuda olmalıdır? Bu konudaki mücadele sırasında karşımızdaki insanlara nasıl davranmalıyız?

Etkinlik 9.

Sınıf Düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Okuma Kültürü

Konu: Dijital okuryazarlık

İlgili kazanım: Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Bilgi kaynağının güvenilirliğini test eder (Demirkaya, 2008:90).

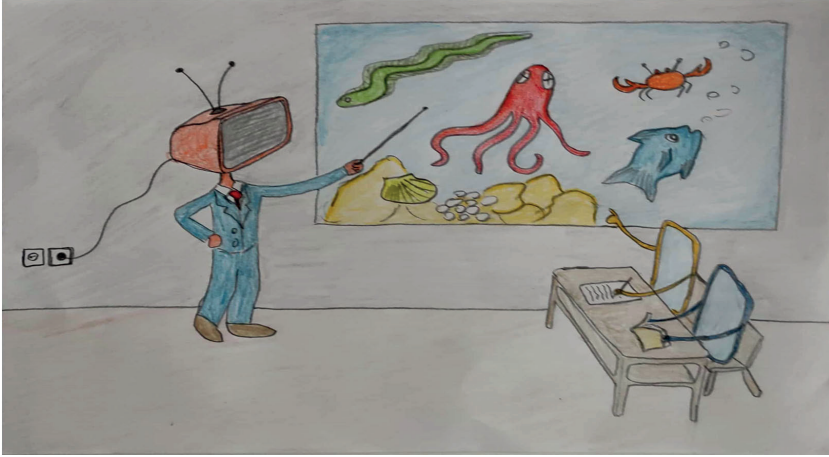
Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “Etkili bir öğretmenin özellikleri” konusunda araştırma yapmaları istenir. Yaptıkları araştırmalarda hangi kaynaklardan yararlandıklarını belirtmeleri özellikle vurgulanır. Öğrenciler araştırmalarını sınıfta arkadaşları

ile paylaştıktan sonra resim 9'daki “En büyük pencere: Okul” adlı görsel sunulur ve altındaki sorular tartışılır. Son olarak öğrencilere bilimsel ve nitelikli araştırmalarda “edu” ve “gov” uzantılı internet sitelerinin kullanıldığı belirtilir.

Resim 9

En Büyük Pencere: Okul

Soru 1. Görseli inceleyiniz. Sırasında oturan sarı renkli akıllı telefon, öğretmenine ne soruyor olabilir? Gerekçesiyle açıklayınız.

Soru 2. Görseldeki öğretmeni dikkatli inceleyiniz. Kafası, antenli bir televizyonu andıran bu öğretmenin mesleği ile ilgili en büyük risk sizce ne olabilir? Gerekçesiyle yazınız.

Soru 3. Görseldeki öğretmen öğrencilerine ne anlatıyor olabilir? Gerekçeleri ile yazınız.

Soru 4. Bu sınıf sizce nerede olabilir? Gerekçeniz ile birlikte açıklayınız.

Soru 5. İlk kez karşılaştığınız ve çözmekte zorlandığınız bir konuda ilk kimin yardımına ihtiyaç duyarsınız? Bu insanın özelliği ve sizin için önemi nedir? Önemi gerekçesiyle açıklayınız.

Soru 6. Biri size herhangi bir konuda bilgi verdiğinde bu bilginin doğruluğunu nasıl kontrol edebilirsiniz? Nedenlerinizi yazınız.

Etkinlik 10.

Sınıf Düzeyi: 5.

Tema: Okuma Kültürü

Konu: Okuma sevgisi

İlgili kazanım: Metin türlerini ayırt eder.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

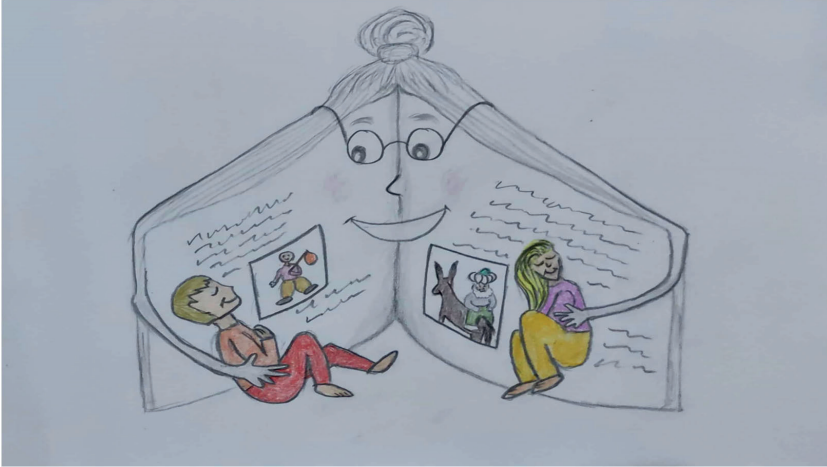
Alternatifler arar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere kısaca masal türünün tanımı yapılır, daha sonra masal türüne örnek bir metin seslendirilir. Örnek masal metninden sonra öğrencilere resim 10'daki "Masal Teyze" adlı görsel sunulur ve sorular tartışılır. Tartışma sonrasında öğrencilerden kısa bir masal yazmaları istenir.

Resim 10

Masal Teyze

Soru 1. Görseli dikkatli inceleyiniz, sizce çocukların bu şekilde huzurlu uyumalarını sağlayan nedir? Gerekçeleri ile söyleyiniz.

Soru 2. Siz de istediğiniz bir ülkenin masalını anlatan bir kitap hayal ediniz.

a) Bu kitabının ne gibi özellikleri olsun isterdiniz? Gerekçeleri ile yazınız.

b) Bu kitaptaki masallardan birine karakter ekleme şansınız olsa nasıl bir karakter yaratmak isterdiniz? Özelliklerini gerekçeleri ile söyleyiniz.

Etkinlik 11.

Sınıf düzeyi: 5.

Tema: Kişisel Gelişim

Konu: Çatışma yönetimi

İlgili kazanım: Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

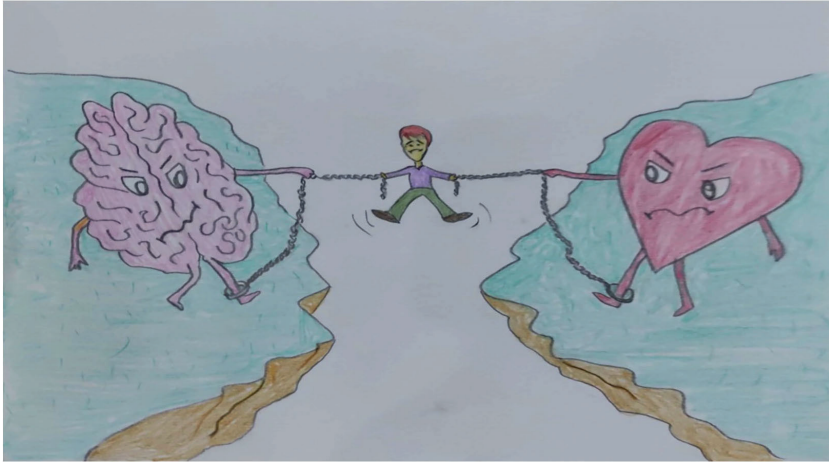
Yeterli kanıt veya bir nedene bağlı olarak pozisyon alır, buna göre tutum sergiler (Norris ve Ennis, 1989)

Yönerge:

Bu etkinlikte “ama, fakat, ancak, lakin” bağlaçlarının görevleri öğrencilere örnekleriyle anlatılır. Daha sonra öğrencilerden bu ifadeleri kullanabilecekleri örnek cümleler istenir. Yeterli örnek cümleden sonra resim 11’deki “Karasızlık” adlı görsel öğrencilere gösterilir ve görselle ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilere “ama, fakat, ancak, lakin” gibi sözcüklerin düşüncenin yönünü değiştiren ifadeler olduğu aktarılır.

Resim 11

Karasızlık

Soru 1. Hangi konularda kararsızlık yaşarsınız? En az iki neden söyleyerek düşüncelerinizi açıklayınız.

Soru 2. Kararsızlık yaşadığınızda neler hissedersiniz? Bu hislerinizi kontrol edebilmek için sizce ne yapmak gerekir?

Soru 3. Farz edin ki yarın çok önemli bir sınavınız var ve siz henüz bu sınava çalışmadınız, aynı zamanda uzun süredir görmediğiniz yakın bir arkadaşınız size misafir olarak gelmek istediğini söyledi. Arkadaşınız aradığında saat 20.00'dir. Böyle bir durumda nasıl bir tutum sergilersiniz? Nedenlerinizle birlikte açıklayınız.

Etkinlik 12.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Milli Kültürümüz

Konu: Kültürel miras

İlgili kazanım: Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Açık fikirli olur (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden Türkçenin içinde bulunduğu sorunlarla ilgili araştırma yaparak bu sorunları liste hâlinde yazmaları istenir. Daha sonra dil ile kültür arasındaki ilişkiden kısaca bahsedilerek araştırma sonucu ulaşılan sorunlarla ilgili tartışılır. Tartışma sonrası resim 12'deki "âşık" adlı görsel öğrencilere gösterilir ve görselle ilgili sorular incelenir. Son olarak öğrencilerden yabancı kelimelerden arındırılmış bir Türkçe ile Türkçenin sorunları hakkında 3 dakikayı geçmeyecek kısa bir konuşma yapmaları istenir.

Resim 12

Âşık

Soru 1. İncelediğiniz görselde kişiler arasındaki farklılıklar nelerdir? Yorumlayınız.

Soru 2. Bu iki kişinin aynı sanatçı olduğunu ve konuşma balonları içerisindeki diğer sanatlarının esin kaynakları olduğunu düşünelim. Sizce bu farklılığa sebep olan unsurlar neler olabilir? Nedenlerinizle birlikte açıklayınız.

Soru 3. Siz bu sanatçıların esinlendikleri öğelere başka neler ekleyebilirsiniz? En az bir neden söyleyerek açıklayınız.

Etkinlik 13.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Duygular

Konu: Umut

İlgili kazanımlar: Hikâye edici metin yazar.

Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Önyargı ve bilişsel hataların farkında olur (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden engelli bireylerin yaşadıkları zorluklarla ilgili beyin fırtınası yapmaları istenir. Ortaya çıkan sorunlar tartışılır. Daha sonra resim 13'teki

“Umut” adlı görsel ve ilgili sorular üzerine konuşulur. Son olarak öğrencilerden “Umut” adlı görsel ile ilgili hikâye türünde metin yazmaları istenir.

Resim 13

Umut

Soru 1. Resimdeki tekerlekli sandalyeli çocuk ve köpeği arasında ne gibi benzerlikler bulunmaktadır?

Soru 2. Çocuk ve köpeğinin yolculuklarına başladığı yer nasıl bir yer olabilir? Bu yerin adı sizce nedir? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 3. Çocuk ve köpeğini yeni ulaştıkları Umut şehrinde nasıl bir yaşam bekliyor olabilir? Siz olsanız bu şehre hangi adı verirdiniz? Nedenleri ile açıklayınız.

Etkinlik 14.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Birey ve Toplum

Konu: Aile

İlgili kazanımlar: Bilgilendirici metin yazar.

Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde grafik ve tablo kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Tutarsız yargıların farkında olur (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden dede ya da ninelerinden bir hikâye dinleyip yazmaları istenir. Derste bu hikâyelerin vermek istedikleri iletiler üzerine konuşulur. Daha sonra resim 14'teki “Kuşak” adlı görsel öğrencilere gösterilip görselle ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden “aile büyüklerinin bizim için önemi” konulu bilgilendirici bir yazı yazmaları istenir.

Resim 14

Kuşak

Soru 1. Siz bu dört kişiden hangisini olmak isterdiniz? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

Soru 2. Sizce geniş zaman etiketli olan kişinin mesleği ne olabilir? Neden böyle düşündüğünüzü sebepleri ile açıklayınız.

Soru 3. Siz zamanı görselleştirmiş olsanız neye benzetirsiniz? Çizip anlatınız.

Etkinlik 15.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Duygular

Konu: Bağışlama

İlgili kazanım: Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

İçinde bulunduğu durumu açıklar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden birer tane deyim hikâyesi araştırmaları istenir. Derste bu hikâyeler okunur ve deyim atasözü gibi kalıplaşmış söz varlıklarının anlatıma olan katkısı vurgulanır. Daha sonra öğrencilere resim 15'teki "Farklı Dostluk" adlı görsel sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden dostluk ile ilgili üç dakikayı geçmeyecek kısa bir konuşma yapmaları ve konuşmalarında mümkün ölçüde deyim ve atasözlerinden faydalanmaları istenir.

Resim 15

Farklı Dostluk

Soru 1. Resimdeki iki kişi arasında sizce ne gibi farklılık ve benzerlikler bulunmaktadır?

Soru 2. Bu iki kişi arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlarsınız? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 3. Yakın bir arkadaşınızla sert bir tartışma yaşasanız tartışma bittikten sonra nasıl hissedersiniz? Bu his başka hangi durumdayken ortaya çıkabilir? Bu hissin üstesinden gelmek için neler yaparsınız?

Etkinlik 16.

Sınıf seviyesi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Doğa ve Evren

Konu: Çevrenin korunması

İlgili kazanım: Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Tutarsız yargıların farkında olur (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “kontROLSÜZ kimyasal kullanmanın canlılara etkisi” konusunda araştırma yapmaları istenir. Derste bu araştırmalar paylaşılır ve her bir öğrencinin araştırma metninde bulunan anlamı bilinmeyen sözcük not edilir. Sözcüklerin Türkçe anlamları bulunur ve yerine kullanılabilir Türkçe sözcük üzerine düşünülür. Daha sonra resim 16’daki “Kafalar Karışık” adlı görsel öğrencilere gösterilip görselle ilgili sorular tartışılır. Son olarak yeni öğrenilen sözcüklerin kullanılacağı 3 dakikayı geçmeyen “kontROLSÜZ kimyasal kullanmanın canlılara etkisi” konusunda bir konuşma yapılır.

Resim 16

Kafalar Karışık

Soru 1. Eğer dünyaya bir hayvan olarak gelseydimiz bu hangisi olurdu? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 2. Vahşi bir hayvan olsanız insanlara ilk söylemek istediğiniz ne olurdu? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 3. Meyve – sebzelerin insanlar ve memeli diğer canlılar gibi bir sindirim sistemine (ağız, yemek borusu, mide, bağırsak vs.) sahip olduğunu hayal edin. Siz bahçenizde hangi meyve ya da sebzeyi nasıl beslersiniz? En az iki neden ile düşüncenizi açıklayınız.

Etkinlik 17.

Sınıf seviyesi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Bilim ve Teknoloji

Konu: Hayal Gücü

İlgili kazanımlar: Hikâye edici metin yazar.

Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Yazdıklarını düzenler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Düüncelerini organize bir biçimde sunar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “anı” türü hakkında bilgi verilir. Anı türünün belirli özellikleri farklı anı yazılarından örnekleriyle verildikten sonra resim 17’deki “Tatil” adlı görsel öğrencilere sunulup ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden hikâye unsurlarını kullanarak bir yaz tatili anısı yazmalarını istenir.

Resim 17

Tatil

Soru 1. Görselde güneşlenen gezegenin Dünya olduğu bilinmektedir. Dünya'nın güneşlendiği bu yerin adı sizce ne olabilir? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 2. Görselde diğer gezegenlerin Güneş etrafında dönmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. Sizce Dünya neden tatile çıkmıştır? En az iki neden ile açıklayınız.

Soru 3. Dünya bir insan ve aynı zamanda çok yakın bir arkadaşınız olsaydı onu tatil için nereye götürmek isterdiniz? Nedenleri ile açıklayınız.

Etkinlik 18.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Zaman ve Mekân

Konu: Geçmiş, şimdi, gelecek.

İlgili kazanımlar: Şiir yazar.

Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

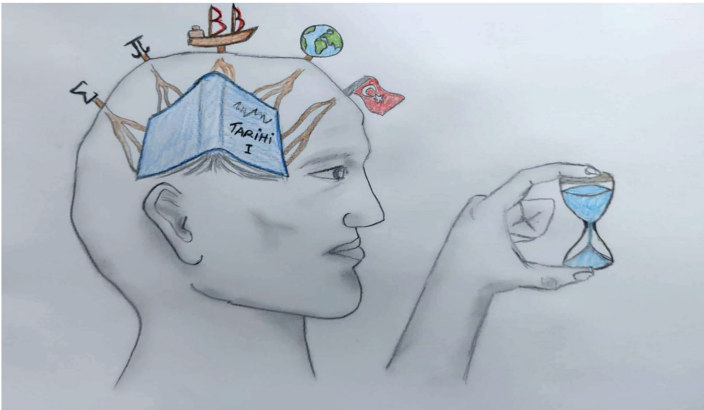
Başkalarının düşünce ve davranışlarına karşı duyarlı olur (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “Tarih denildiğinde aklımıza neler geliyor?” sorusu yöneltilerek öğrencilerin düşünceleri alınır. Daha sonra tarih sözcüğünün TDK Güncel sözlükteki anlamı söylenir ve öğrencilerin tarih kavramı ile ilgili hem kendi hem de arkadaşlarının düşüncelerini yeniden gözden geçirmeleri istenir. Resim 18’deki “Zaman” adlı görsel öğrencilere sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden “tarih” konusunda şiir yazmaları istenir.

Resim 18

Zaman

Soru 1. Zamanda yalnızca bir kere ileri ya da geri gitme şansınız olsa hangisini seçer-
diniz ve hangi zamana gitmek isterdiniz? Sebepleri ile açıklayınız.

Soru 2. Görselde bir tarih kitabı görülmektedir ancak bu kitabın tarihin hangi alanı ile
ilgili olduğu net olarak okunamamaktadır. Sizce bu kitap tarihin hangi alanına aittir?
Gerekçelerinizi belirtiniz.

Soru 3. Görseldeki tarih kitabının ve kum saatinin renginin aynı olduğu görülmekte-
dir. Bunu nasıl yorumluyorsunuz? Siz bu ikisinin hangi renklerde olmasını isterdiniz?
Nedenleri ile açıklayınız.

Etkinlik 19.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Okuma Kültürü

Konu: Kütüphaneler

İlgili kazanımlar: Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Yazdıklarını paylaşır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Etkili soru sorar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere sosyal medyanın ne olduğu kavram olarak açıklanır.
Sonrasında sosyal medya ile ilgili arkadaşlarına soru sormaları istenir. Ardından resim
19'daki "Uyanış" adlı görsel öğrencilere sunulup ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğ-
rencilerden sosyal medyanın kullanımı ile ilgili afiş hazırlamaları ve bu afişleri sınıf
panosunda sergilemeleri istenir.

Resim 19

Uyanış

Soru 1. Sosyal medya bir kitap olsaydı onu nasıl düzenlemek isterdiniz? Nedenleri ile açıklayınız.

Soru 2. Sosyal medya hesabınıza (Facebook, Instagram, Twitter, Youtube vs.) ulaşamadığınızda ya da internete erişemediğinizde neler hissedersiniz? Bu hislerinizi betimler misiniz?

Soru 3. Görseldeki kız neden bir anda karanlık içerisinde kalmış olabilir? Siz olsanız bu karanlıktan kurtulmak için neler yaparsınız? Açıklayınız.

Soru 4. Bir konuda bilgi ararken ansiklopedilerde yazılanlara mı daha çok güvenirsiniz yoksa sosyal medyada kendini o konuda uzman olarak tanıtan birinin görüşlerine mi? Nedenleri ile açıklayınız.

Etkinlik 20.

Sınıf seviyesi: 5.

Tema: Zaman ve Mekân

Konu: Okul

İlgili kazanım: Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Önyargıların farkında olur (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden “okul” kavramının tanımını yapmaları istenir. Daha sonra kendi okul tanımları görselleştirilir. TDK Güncel Türkçe Sözlük’teki okul tanımını ile öğrencilerin okul tanımı karşılaştırılır. Ardından resim 20’deki “Okul” adlı görsel öğrencilere gösterilip ilgili sorular tartışılır. Son olarak “ama, fakat, ancak ve lakin” sözcüklerinin düşüncenin yönünü değiştiren ifadeler olduğu belirtilir ve bu sözcükleri kullanarak “hayalimdeki okul” konusunda 3 dakikayı geçmeyecek bir konuşma yapmaları istenir.

Resim 20

Okul

Soru 1. Görselde okulla bağlantısı bulunan bir çit görülmektedir. Çitin sol tarafı ve sağ tarafı arasındaki farklılığı nasıl yorumlarsınız? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 2. Görselde okuldan iyi giyimli ve eli çantalı bireylerin çıktığı görülmekle birlikte bazılarının okuldan çıktıktan sonra uçan balonlarla ilk geldikleri yöne doğru dönüş yaptıkları görülmektedir. Bu bireylerin geri dönme sebebi ne olabilir? Onları geri döndüren sebepler balonlara yazılsaydı siz neler yazmak isterdiniz?

Soru 3. Siz bir okul çizmiş olsanız bu okulun iç ve dış yapısı nasıl olur? Okulunuzu çiziniz, neden bu şekilde çizdiğinizi iki gerekçe ile açıklayınız.

Etkinlik 21.

Sınıf düzeyi: 8.

Tema: İletişim

Konu: Aile iletişimi

İlgili kazanım: Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

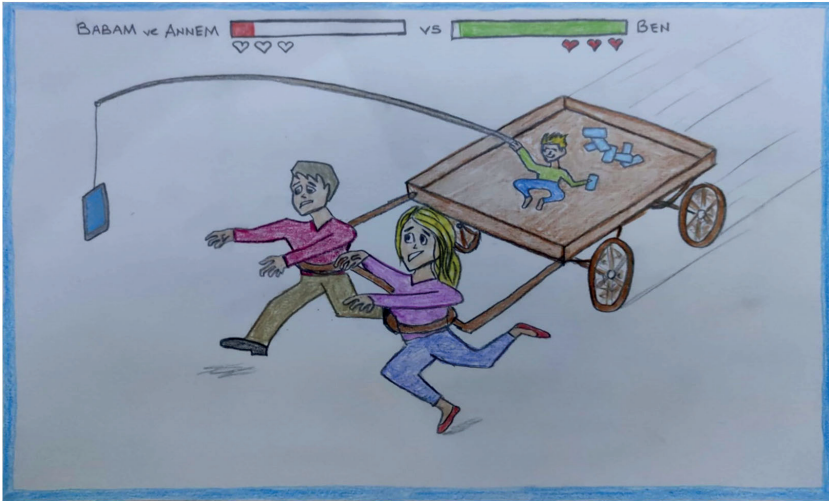
Açık fikirli olur (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öncelikle öğrencilerden “anne-baba davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisi” ile ilgili 3 dakikayı geçmeyecek konuşma yapmaları istenir. Öğrencilerin idealindeki anne-baba profili ile ilgili izlenimleri değerlendirilir. Daha sonra resim 21’deki “Yarış” adlı görsel öğrencilere sunulup sorular tartışılır. Son olarak öğrencilere Doğan Cüceloğlu’nun “Anne Babalık Yapmak ve Anne Baba Olmak (<https://www.youtube.com/watch?v=1DjZf3soDOY>)” başlıklı videosu izletilerek öğrencilerden Cüceloğlu’nun anne babanın çocuğuna yaklaşımı ile ilgili düşüncelerini değerlendirmeleri istenir.

Resim 21

Yarış

Soru 1. Sizce çocuklar aileleri ile hafta sonları neler yapmalılar? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 2. Sizce anne babaların çocuklarını yetiştirmeleri ile ilgili en önemli görevi nedir? Neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

Soru 3. Sizce görseldeki anne baba ne için mücadele etmektedir? Bu mücadelenin sebebinin gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 4. Görselde karşılıklı oynanan bilgisayar oyunlarındakine benzer can çubukları bulunmaktadır. Anne babanın canının çocuğun canına oranla epey azalmış olmasını nasıl yorumlarsınız?

Etkinlik 22.

Sınıf seviyesi: 5, 6.

Tema: Duygular

Konu: Mutluluk

İlgili kazanım: Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Etkili soru sorar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi olan “NASA” ile ilgili bilgi toplamaları istenir. Toplanan bilgiler tartışılır ve öğrencilerin ortak tespit ettikleri bilgiler sıralanır. Daha sonra resim 22’deki “Hayat Var” adlı görsel ve ilgili sorular tartışılır. Araştırmada edinilen bilgilerden yola çıkarak NASA’nın en önemli olduğunu düşündükleri görevi ile ilgili 3 dakikayı geçmeyecek konuşma yapmaları istenir. Öğrencilerin konuşmalarında yabancı dillerden alınmış ancak dilimize henüz yerleşmemiş sözcüklerin Türkçelerini kullanmalarını teşvik edilir.

Resim 22.

Hayat Var

Soru 1. Piknik yapmanın sizce en eğlenceli yanı nedir? Neden böyle düşünüyorsunuz? Gerekçelerinizi söyleyiniz.

Soru 2. Görseldeki yerin Dünya ile benzer ve farklı tarafları nelerdir? Açıklayınız.

Soru 3. Görseldeki uzay gemisinin kapısının açık olduğu ve müzik sesi geldiği görülmektedir. Siz olsanız bu aile için hangi şarkı çalsın isterdiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 4. Sizce neden? Eksik bırakılan bu cümleyi yukarıdaki görsele uygun soru cümlesi olacak biçimde tamamlayınız. Neden böyle bir soru sorduğunuzu gerekçeleriyle açıklayınız.

Etkinlik 23.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Vatandaşlık

Konu: Emek

İlgili kazanım: Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Sorunun karmaşıklığı arasında belirli bir tutum sergilemeye çalışır (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden içinde “el” sözcüğü bulunan üç deyim bulmaları ve bu deyimleri cümle içinde kullanmaları istenir. Daha sonra resim 23’teki “El” adlı görsel ve ilgili sorular tartışılır. Tartışmanın ardından öğrencilerden “el” ile ilgili tespit ettikleri üç deyimi anlamlarına uygun olarak kullandıkları bir hikâye yazmaları istenir. Son olarak öğrencilere deyimlerin metne olan katkısı ile ilgili dönüt verilir.

Resim 23

El

Soru 1. Bir an için elleriniz olmadığını düşünün. Neler hissederdiniz? Bu hislerinizi nasıl bir nesneye benzetirsiniz? Örnek veriniz.

Soru 2. Görseldeki elin bir mesleği olsa sizce bu ne olurdu? Neden böyle düşündüğünüzü sebepleri ile açıklayınız.

Soru 3. Geçimini mutlak olarak el emeği ile kazanan bir kişi düşünün. Bu kişinin öne çıkan özelliği, onu başkalarından ayıran yeteneği sizce nedir? Gerekçelerinizi söyleyiniz.

Etkinlik 24.

Sınıf düzeyi: 5.

Tema: Bilim ve Teknoloji

Konu: Ulaşım

İlgili kazanımlar: Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.

Yazdıklarını düzenler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi: Orijinal düşünür (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere okula ulaşım için hangi araçları kullandıkları sorulur. Okula yürüyerek gelen öğrenciler için “eğer okula ulaşım için bir taşıt kullanmak durumunda olsalardı bu hangi taşıt olurdu?” biçiminde soru düzenlenir. En çok ter-

cih edilen ulaşım aracının olumlu ve olumsuz yönleri üzerine konuşulur. Daha sonra öğrencilere resim 24'teki "Okul Yolu" adlı görsel sunulur ve ilgili soruları tartışılır. Son olarak öğrencilerden okula geliş yolunu ayrıntılı yazmaları istenir. Öğrencilerin bu yazılarındaki büyük küçük harf ve noktalama kullanımları ile ilgili dönüt verilir.

Resim 24

Okul Yolu

Soru 1. Okula gelirken hangi trafik kurallarını yerine getiriyorsunuz? Bu kurallardan sizce en önemli olanı hangisidir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 2. Resimde, görmeye alışık olmadığınız neler bulunuyor? Şu an okulun dışında böyle bir manzara ile karşılaşırsanız nasıl bir tepki verirsiniz? Gerekçenizi açıklayınız.

Soru 3. İnsanların da kuşlar gibi gökyüzünde serbestçe yolculuk edebileceğini düşünün. Hatta bu yolculuk evden okula gelişiniz bile olabilir. Bireysel olarak yapacağımız böyle bir yolculuğun sakıncaları neler olabilir? Siz bu durumu düzeltmek için neler yapardınız? Gerekçelerinizle birlikte açıklayınız.

Etkinlik 25.

Sınıf düzeyi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Kişisel Gelişim

Konu: Sorumluluk

İlgili kazanımlar: Hikâye edici metin yazar.

Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Alternatifler arar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere hesapsızca sonunu düşünmeden tükettiğimiz kavramların neler olduğu sorulur. Daha sonra bu kavramlar doğal olanlar ve yapay olanlar olarak tartışma yoluyla iki başlığa ayrılır. Sonrasında her bir öğrenciden düşüncesizce tükettiğimiz doğal kaynakları önem sırasına koymaları istenir. Bununla beraber öğrencilere resim 25'teki "Çağlayandan Damlaya" adlı görsel sunulup ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden doğal kaynakları korumakla ilgili benzersiz yöntemler geliştirecekleri hikâye edici bir metin yazmaları istenir.

Resim 25

Çağlayandan Damlaya

Soru 1. Bir çölde ya da ıssız bir yerde bulunup birkaç gün boyunca hiçbir şekilde suya ulaşamadığınızı düşünün. Su ihtiyacınızı karşılamak için yanınızda bulundurabileceğiniz bir sıvı hayal edin ve bu sıvı ile suyu çeşitli yönlerden karşılaştırın.

Soru 2. Görselde tamamen yeşil ve tamamen sarı kıtalar ile yer yer yeşil ve sarı renkleri barındıran kıtalar verilmiştir. Bu durum ve kıtaların dizilişi ile ilgili düşünceleriniz nedir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 3. Evde sular kesildiğinde neler hissediyorsunuz? Yukarıdaki görselle ilişkilendirerek açıklayınız.

Etkinlik 26.

Sınıf seviyesi: 5, 6, 7, 8.

Tema: Vatandaşlık

Konu: Özgürlük

İlgili kazanımlar: Şiir yazar.

Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Yazdıklarını düzenler.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Tutarsız yargıların farkında olur (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden dünya tarihinden üç savaş ve bu savaşların ortaya çıkma nedenlerini araştırmaları istenir. Bu savaşların nedenleri ile Mustafa Kemal Atatürk'ün "Milletin hayatı tehlikeye girmediği savaşa bir cinayettir." sözü tartışılır. Daha sonra resim 26'daki "Savaşın Dışında" adlı görsel öğrencilere sunulup ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden savaş karşıtı bir şiir yazmaları istenir.

Resim 26

Savaşın Dışında

Soru 1. Arkadaşlarınızla bir konu hakkında tartıştığınızda problemi çözmek için nasıl bir yol izliyorsunuz? İzlediğiniz yolu tercih etme nedenlerinizi söyleyiniz.

Soru 2. Görseldeki çocuğun resim yaptığı alan ile bu alanın dışında kalan bölüm karşılaştırıldığında çocuğun yaşadığı ortamı nasıl tasvir edersiniz? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 3. Bu çocuk neyi resmetmiş olabilir? Çocuğun yaptığı resim ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 27.

Sınıf Düzeyi: 5.

Tema: İletişim

Konu: Diğer canlılarla iletişim

İlgili kazanım: Metin türlerini ayırt eder.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Etkili soru sorar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere fabl türünün belirgin özellikleri kısaca verilir. Ardından öğrencilere meşe ile saz, karga ile tilki gibi; karakterlere bürünerek okuyabilecekleri üç fabl verilir. Daha sonra resim 27'deki "Sanal İnsan" adlı görsel öğrencilere sunulup ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden sosyal medyada tanıştıkları bir hayvanla olan maceraları ile ilgili fabl yazmaları istenir. Yazacakları fablda "neden" ve "çünkü" ifadelerini en az bir kez kullanmaları gerektiği hatırlatılır.

Resim 27

Sanal İnsan

Soru 1. Telefon, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik aygıtlarla zamanının çoğunu harcayan kişilerin başta yeme-içme olmak üzere birçok alışkanlığı sizce nasıl değişmiştir? Örnek vererek açıklayınız.

Soru 2. Görselde farklı özelliklerdeki hayvanlar bir arada iken dikenli teller arasında uzanan bir insanın yalnız olduğu görülmektedir. Bu insanı dikenli tellerden kurtarmanın yolu nedir? Düşüncelerinizi sebepleri ile açıklayınız.

Soru 3. Arkadaşlarınızla okul dışında, daha çok sosyal medya üzerinden mi; yoksa ev, park, kafeterya, alışveriş merkezi gibi yerlerde mi görüşürsünüz? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 28.

Sınıf düzeyi: 7, 8.

Tema: Milli Mücadele ve Atatürk

Konu: Milli kimlik

İlgili kazanım: Konuşma stratejilerini uygular.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Düşüncelerini organize bir biçimde sunar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “yönetici durumundaki kişilerin sahip olması gereken özellikler nelerdir?” sorusu yöneltilir ve gelen cevaplara göre yönetici özellikleri önem sırasına konur. Bu özelliklerin hangilerine sahip oldukları ve hangisine en çok ihtiyaç duydukları tartışılır. Daha sonra resim 28’deki “Bir Dünya Oyun” adlı görsel öğrencilere sunulur, ilgili soruları tartışılır. Son olarak öğrencilerden Dünya’yı yönetmek için aday oldukları bir seçim çalışması ile ilgili 3 dakikayı geçmeyecek konuşma yapmaları istenir. Konuşmaya başlamadan önce öğrencilere “yöneticilerde bulunması gereken özellikler” konusunda hatırlatma yapılır.

Resim 28

Bir Dünya Oyun

Soru 1. Tüm dünyada en çok sevilen sporların futbol basketbol gibi top ile oynanan sporlar olmasının sebebi sizce ne olabilir? Gerekçelerinizi açıklayınız.

Soru 2. Görseldeki adamı betimler misiniz? Bu adam görmeye alışık olduğunuz bir tipte midir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 3. Görseldeki adamın birden fazla “dünya” ile oynuyor olması size ne ifade etmektedir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 29.

Sınıf düzeyi: 7, 8.

Tema: Milli Kültür

Konu: Gelenekler

İlgili kazanımlar: Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

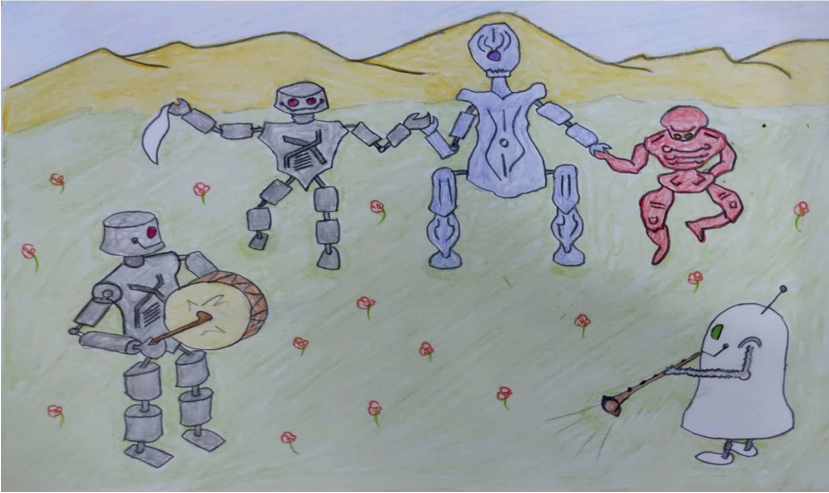
Bilgi edinmeye çalışır (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere ailelerinden Türk gelenek ve göreneklerinden biri ile ilgili (kız alma, asker uğurlama, bayramlaşma, nişan/düğün vb.) bilgi almaları istenir. Daha sonra sınıfta gelenek göreneklerle ilgili elde edilen bulgular okunur. Aynı konuda bilgi edinmiş olan öğrencilerin bulgularındaki benzerlik ve farklılıklar tartışılır. Daha sonra resim 29'daki "Bizim Halay" adlı görsel öğrencilere sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilere yüz yıl sonra gelenek ve göreneklerimizdeki değişimlerin neler olacağı sorusuna cevap veren bilgilendirici bir metin yazmaları istenir.

Resim 29

Bizim Halay

Soru 1. Yörenizle ilgili hangi halk oyununu biliyorsunuz? Bu oyunu farklı yörelerin halk oyunları ile çeşitli yönlerden karşılaştırınız.

Soru 2. İnsansı robotlarla ilgili bildikleriniz nelerdir? Sizce bu tip robotlar insanların yerini hangi yönlerden tutabilir? Gerekçelerinizi yazınız.

Soru 3. Şimdi sınıfta bir robot girse ve sizinle yörenizin halk oyununu oynamak istese tepkiniz ne olur? Harmandalı oynayan, horon tepen, halay çeken bir robotla arkadaşlık kurulabilir mi? Gerekçelerinizle birlikte açıklayınız.

Etkinlik 30.

Sınıf seviyesi: 6, 7, 8.

Tema: Okuma Kültürü

Konu: Okuma serüveni

İlgili kazanımlar: Hikâye edici metin yazar.

Yazdıklarını desteklemek için tablo ve grafik kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Açık fikirli olur (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “okumak denildiğinde aklınıza gelen nedir?” sorusu yöneltilir. Okumak sözcüğünün geçtiği ifadeler gerçek ve mecaz, somut-soyut, yapısal olarak basit-bileşik-türemiş gibi özellikler yönünden kategorilendirilir. Bununla birlikte öğrenci cevapları “okumak” sözcüğünün TDK Güncel Türkçe Sözlük’teki karşılıkları yönünden tartışılır. Sonrasında öğrencilere resim 30’daki “Yaşam Belirtisi” adlı görsel sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden “okuma” kavramı ile ilgili bir hikâye üretmeleri ve bu hikâyelerini kendi çizimleri olan özgün, renklendirilmiş en az iki görselle desteklemeleri istenir.

Resim 30

Yaşam Belirtisi

Soru 1. Bulduğunuz ortamı yaşanabilir hâle getirmek için neler yapmak gerekir? Her bir öneri için en az iki neden söyleyerek açıklayınız.

Soru 2. Okumanın bize olan yararlarından belki kolaylıkla bahsedebiliriz. Peki, biz okursak çevremiz bundan nasıl etkilenir? Gerekçelerinizle birlikte açıklayınız.

Soru 3. Görseldeki bahçeli evde yaşayan kişi siz olsaydınız kendinizi nasıl tanıttırдыңız? Kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Soru 4. İnsanlara okumaları için bir yazı (roman, hikâye, şiir, anı vb.) yazıyor olsanız hangi yaş grubuna ne gibi konulardan bahsetmek isterdiniz? En az üç neden söyleyerek düşüncelerinizi açıklayınız.

Etkinlik 31.

Sınıf seviyesi: 7, 8.

Tema: Kişisel Gelişim

Konu: Motivasyon

İlgili kazanım: Metinle ilgili sorular sorar.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

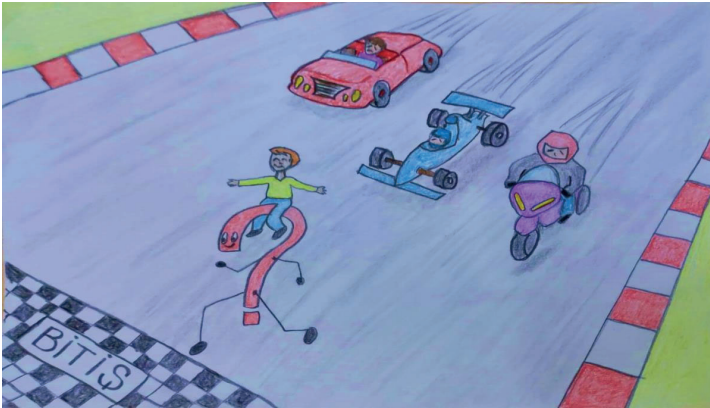
Problemin nasıl ifade edileceğini arar (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “Sizce bir sorunun sahip olması gereken en önemli üç özellik nedir?” sorusu yöneltilir. Gelen cevaplar sorunun yapı özellikleri ve içerik özellikleri olarak sınıflandırılır. Daha sonra öğrenci cevapları “Karagöz Hacivat / Bilmece <https://www.youtube.com/watch?v=GLr5RGZ3a0I>” adlı videodaki diyaloglar yönünden değerlendirilir. Bu tartışmadan sonra resim 31’deki “Birinci Soru” adlı görsel sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak Sait Faik Abasıyanık’ın “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın” adlı hikâyesi ile ilgili “nasıl, neden ve ne amaçla?” ifadelerini içeren 3 soru sormaları istenir.

Resim 31

Birinci Soru

Soru 1. Bir kişiyi başarılı kılan en önemli etken sizce nedir? Neden böyle düşündüğünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Soru 2. Birisiyle bir problem yaşadığınızda kendinize ilk olarak hangi soruyu yönel-tirsiniz? Aklınızdaki hangi soruya cevap ararsınız? Nedenlerinizi söyleyiniz.

Soru 3. Bugüne kadar neleri merak ettiniz? Bu meraklarınızı giderecek hangi cevapları aldınız? Almış olduğunuz cevaplar sizce yeterli midir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 4. Görselde yarışı kazanan çocuğun başarısının sırrı ne olabilir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 32.

Sınıf seviyesi: 8.

Tema: Birey ve Toplum

Konu: Farklılıklara saygı

İlgili kazanım: Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Orijinal düşünür (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu çalışmada öğrencilere anlatımı güçlendiren söz sanatları (kişileştirme, ko-nuşturma, benzetme, karşıtlık, abartma) ile ilgili bilgi verilir. Söz sanatları ile ilgili örnekler metinler yoluyla zenginleştirilir. Öğrencilerden bu söz sanatlarına örnek ola-cak cümleler yazmaları istenir. Daha sonra resim 32'deki "Günün İlk Işıkları" adlı görsel öğrencilere sunulur ve ilgili soruları tartışılır. Son olarak öğrencilerden "farklı görüşlere saygılı olma" konulu tüm söz sanatlarını en az bir kez kullanacakları fabl türü bir yazı yazmaları istenir.

Resim 32

Günün İlk Işıkları

Soru 1. Bir sorunla karşılaştığınızda o sorunu aşmayı mı yoksa sorunla uğraşmayı gerektirmeyen farklı çözüm yolları mı ararsınız? Neden böyle düşündüğünüzü en az iki gerekçe ile açıklayınız.

Soru 2. Arkadaş grubunuzdaki herkesin hemfikir olduğu bir konuda farklı düşündüğünüzde ne hissediyorsunuz? Düşüncelerinizi kabul ettirmek için herhangi bir çaba sarf eder misiniz? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 3. Görselde yüzünü ve sırtını doğan güneşe dönen bireyler görülmektedir. Bu bireyler arasındaki farklılıkla ilgili düşünceleriniz nelerdir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 33.

Sınıf düzeyi: 5, 6.

Tema: Vatandaşlık

Konu: İşbirliği

İlgili kazanım: Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

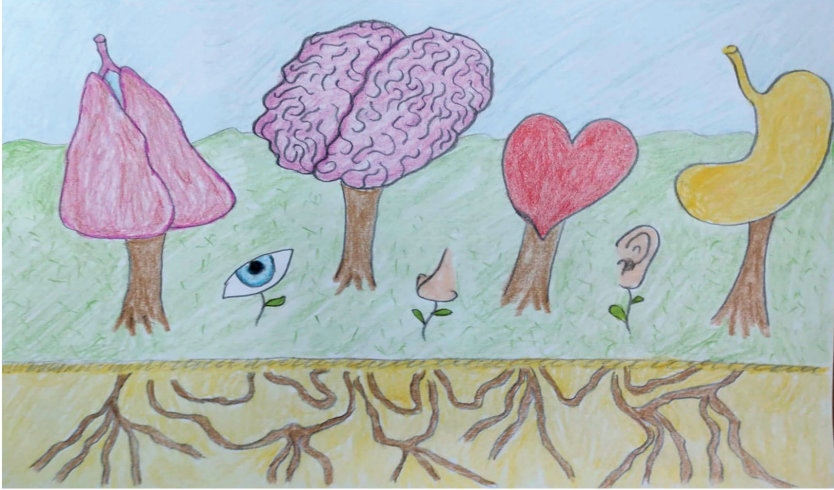
Bilgi edinmeye çalışır (Norris ve Ennis, 1989).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “organların uyum içinde çalışması” ile ilgili araştırma yapmaları ve edindikleri bilgileri kendi cümleleri ile yazmaları istenir. Daha sonra öğrencilere neden-sonuç, amaç-sonuç ve koşul-sonuç cümlelerinin işlevleri verilir, öğrenci araştırmalarındaki neden, amaç ve koşul cümle örnekleri incelenir. Sonrasında öğrencilere resim 33’teki “Orman” adlı görsel sunulur ve ilgili soruları tartışılır. Son olarak öğrencilerden organların uyum içinde işleyişi ile ilgili neden, amaç ve koşul cümlelerini kullandıkları bir hikâye yazmaları istenir.

Resim 33

Orman

Soru 1. Ormana gezmeye piknik yapmaya vb. gittiğinizde oradaki ağaçların uyum içinde yaşadıklarını görürsünüz. Biz insanlar bazı zamanlar kendi içimizde uyumu sağlayamıyoruz. İnsanlar arasındaki uyumu bozan sebepler neler olabilir? Siz bu sebeplerden birini ortadan kaldırmak için neler yapabilirsiniz?

Soru 2. Beş duyu organımızdan birinin isteğimiz dışında hareket ettiğini düşününüz. Böyle bir durum ne gibi sorunlara yol açabilir? Gerekçelerinizle birlikte yazınız.

Soru 3. Görseldeki organların kökleri ile birbirine bağlantılı oldukları görülmektedir. Sizce gözün kökleri diğer organların kökleri ile bağlantılı olmasa ne gibi sorunlar yaşanır? İki gerekçe ile belirtiniz.

Etkinlik 34.

Sınıf düzeyi: 5, 6.

Tema: Milli Kültür

Konu: Tarihi şahsiyetler

İlgili kazanım: Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

İlişkisz bilgileri ayıklar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “Türk matematikçiler” ile ilgili araştırma yapmaları istenir. Araştırmalarında en az beş kaynaktan yararlanmaları öğrencilere hatırlatılır. Okul kütüphanesi, halk kütüphanesi ve internet üzerinden yeterli bir araştırma yapabilecekleri vurgulanır. Daha sonra resim 34’teki “Dersimiz Matematik” adlı görsel öğrencilere sunulur ve ilgili sorular tartışılır. Son olarak öğrencilerden kendilerini büyük Türk matematikçi Ali Kuşçu’nun yerine koyarak “Okulda Bir Günüm” başlıklı bir yazı yazmaları istenir.

Resim 34

Dersimiz Matematik

Soru 1. Matematik bilmiyor olsak günlük hayatta ne gibi zorluklar yaşayabiliriz? Gerekçeleri ile yazınız.

Soru 2. Yıllarca çözülemeyen bir matematik problemini uzun uğraşlar sonucu çözdüğünüzü düşününüz. Ödül olarak ne isterdiniz? Gerekçelerinizle yazınız.

Soru 3. Görselde öğretmen Güneş’in öğrenci gezegenlere ders anlattığı görülmektedir. Sizce bu ders hangi derstir ve konusu nedir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 4. Sınıfın zemininde yıldızlar olmasının sebebi sizce ne olabilir? En az iki gerekçe ile düşünceleriniz açıklayınız.

Etkinlik 35.

Sınıf düzeyi: 8.

Tema: Çocuk Dünyası

Konu: Hayal gücü

İlgili kazanım: Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

Düşüncelerini organize bir biçimde sunar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilere “İnsanlığın gelişiminde hayal gücünün önemi nedir?” sorusu yöneltilir. Öğrenci cevapları teknoloji, sanat, kültür vb. gibi yönlerden kategorilendirilir. Daha sonra cevaplar kategorilerine göre grafikle görselleştirilerek hayal gücünün hangi alanlarda daha etkili olduğu ile ilgili öğrenci görüşleri somutlaştırılmaya çalışılır. Ardından öğrencilere resim 35’teki “Akım” adlı görsel sunulur ve ilgili soruları tartışılır. Son olarak öğrencilerden insanlığı bir adım ileriye götürecek bir icat, ürün, eser vb. tasarımları, bunu çizmeleri ve 3 dakikayı geçmeyecek bir tanıtım konuşması yapmaları istenir.

Resim 35

Akım

Soru 1. Sizce düşünmenin bir sınırı var mıdır? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 2. İnsanoğlunun hayal ettiği her şeye ulaşabilmesi er ya da geç mümkün müdür? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Soru 3. Görseldeki kişi ile Dünya arasında gökkuşağına benzer bir bağlantı olduğu görülmektedir. Sizce bu bağlantıda tek renk yerine gökkuşağı gibi birden çok rengin varlığının sebebi nedir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Etkinlik 36.

Sınıf düzeyi: 8.

Tema: Çocuk Dünyası

Konu: Rüya

İlgili kazanım: Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.

Geliştirilmesi Düşünülen Eleştirel Düşünme Becerisi:

İlişkisz bilgileri ayıklar (Demirkaya, 2008:90).

Yönerge:

Bu etkinlikte öğrencilerden gördükleri bir rüyayı hatırladıkları en küçük ayrıntısına kadar yazmaları istenir. Rüyanın konusu ve olayların akışı ile ilgili olmayan öğeler belirlenir ve bunları neden görmüş olabilecekleri üzerine sınıfça tartışılır. Daha sonra resim 36'daki "Rüya" adlı görsel öğrencilere sunulur ve ilgili sorulara cevap aranır. Son olarak öğrencilerden görmüş oldukları rüyayı görselleştirmeleri istenir.

Resim 36

Rüya

Soru 1. Bazı rüyalarımızı çok net hatırlarken bazılarını neredeyse hiç hatırlamayız. Bunun sebebi sizce nedir? En az iki gerçeğe ile açıklayınız.

Soru 2. Görselin orta bölümündeki yuvarlak halka bir göz ise çevresindekileri nasıl tanımlarsınız? Gereçelerinizle yazınız.

Soru 3. Görsel için “Bu resim benim rüyamdır.” diyen birisi sizce nasıl bir rüya görmüş olabilir? Gerekçelerinizle yazınız.

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Eleştirel düşünme iyiye ulaşma yolunda hem bir araç hem de bir hedefdir. Eleştirel düşünme kazanımları dil becerileri ile ilişkilendirildiğinde bir ürün olarak ortaya çıkacak etkinlikler hedef olarak belirlenen eleştirel düşünme bireyleri yaratma hususunda bir araç olacaktır.

Literatür incelendiğinde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi konusunda farklı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların daha çok okuma alanı ile ilişkilendirildiği görülmektedir (Ateş, 2013; Bourke, 2009; Boyan, 1972; Clary, 1977; Çifci, 2009; Kay, 1946; Norris ve Ennis, 1989; Parson, 1985). Bununla birlikte eleştirel görsel okuma ile ilgili (Batur vd. 2009; Brill vd. 2007) çalışmalar da göze çarpmaktadır. Ayrıca Aydın ve Tunagür (2021) çalışmalarında MEB Türkçe öğretim programında görsel okuma alanı ile ilgili etkinlik ve kazanımların artırılması gerektiğini belirtmiş ve bununla ilgili etkinlikler geliştirmişlerdir. Eleştirel görsel okuma alanı ile ilgili yapılan çalışmalar öğrencilerin görsel okuma becerilerinin çeşitli yönlerini ortaya koymuş, çalışmaların dil öğretiminde eleştirel düşünme becerilerini işe koşma hususunda nispeten yetersiz oldukları görülmüştür.

Bu çalışmada ise bir eğitim öğretim yılının tüm haftalarına dağıtılmış, öğrencilerin görsel okuma becerilerini eleştirel düşünme yoluyla geliştirmesi planlanan etkinlikler yer almaktadır. Planlanan 36 etkinliğin sonunda uygulanacak eleştirel düşünme becerileri ölçeği ile öğrencilerin bu husustaki gelişimleri takip edilebilecektir.

Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzenlenmiş olan etkinliklerin uygulanabilirliği üst düzeye çıkarılmış olmakla birlikte öğretmenlere uygulama basamakları ile ilgili birkaç öneri sunmak yerinde görülmektedir:

1. Etkinliklerin eleştirel görsel okuma bölümlerinde öncelikle görselle ilgili istekli olanlardan başlanarak tüm öğrenciler konuşturulmalı, görselle ilgili yorum getirmelerine olanak sağlanmalıdır.

2. Öğrenciler görseli yorumlarken kesinlikle ilgili soruları görmemelidir. Bu görsele olan merakı azaltıp öğrenci yorumlarını farklı yönlendirebilir.

3. Görselle ilgili sorular yöneltirken öğrenci yalnızca o an yöneltilen soruyla ilgilenmeli öğretmen bir sonraki soruya geçmeden hâlihazırdaki sorunun cevabıyla ilgili doyuma ulaştığını hissetmelidir.

4. Öğretmen soruların sırasını değiştirmemeye özen göstermelidir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2007). Kırkkılıç, A. (Ed.), *Geçmişten günümüze türkçe öğretimi* (s 15-48). Pegem.
- Ates, S. (2013). Eleştirel okuma ve bir beceri olarak öğretimi. *Turkish Journal of Education*, 2 (3) , 40-49.
- Aydın, N., ve Tunagür, M. (2021). 6-8 sınıf öğrencilerinin görsel okuma becerilerini geliştirmeye yönelik reklam metin temelli etkinlik tasarımları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 452-475.
- Batur, Z., ve Ulutaş, M. (2013). PISA ile Türkçe öğretim programındaki okuduğunu anlama kazanımlarının örtüşme düzeylerinin incelenmesi. *JASSS*, 6(2), 1549-1563.
- Batur, Z., ve Aevli, O. (2014). Okuma becerileri dersinin PISA okuduğunu anlama yeterlilikleri açısından incelenmesi, *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(1), 22 – 30.
- Batur, Z., Başar, M., ve Nilüfer Süzen, H. (2019). Critical visual reading skills of students. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 7(3), 38-48.
- Batur, Z., Ulutaş, M. ve Beyret, T. (2019). 2018 LGS Türkçe sorularının PISA okuma becerileri hedefleri açısından incelenmesi, *Millî Eğitim Dergisi*, 48(1), 595-615.
- Bourke, R. T. (2009). First graders and fairy tales: One teacher's action research of critical literacy. *The Reading Teacher*, 62, 304-312.
- Boyan, C. S. (1972). Critical reading what is it? where is it? *The Reading Teacher*, 25, 517-522.
- Brill, J. M., Kim, D. ve Branch, R. M. (2007). Visual literacy defined - the result of a delphi study: Can IVLA (operationally) define visual literacy? *Journal of Visual Literacy*, 27(1), 47-60.
- Cain, K. (1999). Ways of reading: How knowledge and use of strategies are related to reading comprehension. *British Journal of Developmental Psychology*, 17(2), 293-309.
- Clary, L.M. (1977). How do you teach critical reading? *The Reading Teacher*, 31, 142-146.

- Çamlıbel, Ö. (2007). *The effects of reading on the improvement of writing skills* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çifci, M. (2009). Eleştirel okuma. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 54 (2006/1), 55-80.
- Çifci, M. (2013). *Açıklamalı okuma terimleri sözlüğü*. Elik Yayınları.
- Demirkaya, H. (2008). Coğrafya öğretiminde eleştirel düşünme stratejileri ve sorgulama yoluyla öğrenmenin kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 90-116.
- Eğmir, E., ve Ocak, G. (2016). Eleştirel düşünme becerisini ölçmeye yönelik bir başarı testi geliştirme. *Turkish Studies*, 11(19), 337-360.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2 (1) , 1-17.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem.
- Kay, S.C. (1946). Critical reading: Its importance and development. *The English Journal*, 35, 380-385.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara.
- Norris, S. P. ve Ennis, R. (1989). *Evaluating Critical Thinking*, Pasific Grove, Ca: Critical Thinking Press.
- Odabaş, H., Odabaş, Y., ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Özcan, C., ve Gücüm, Y. (2021). 2016 PIRLS sonuçlarına göre dördüncü sınıf öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 2 (2), 16-29. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jnate/issue/62026/952221>
- Özensoy, A. U. (2011). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 13-25.
- Parson, J. (1985). *Critical reading can be it be improved through the use of metacognitive strategies?* http://Americanreadingforum.Com/Yearbook/Yearbooks/85_Yearbook/Pdf/39_Parson.Pdf
- Rogers, T., Ieys, M., ve Pearson, P.D. (1985). *Teaching a reading comprehension skill: Fact and opinion*. Retrieved from ERIC database. (ED258140).

- Söylemez, Y. (2015). *Ortaokul öğrencilerine yönelik eleştirel temel dil becerileri ölçeklerinin geliştirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Wolf, W. (1967). *Logic and critical reading*. http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_196702_wolf.pdf
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldırım-Döner, S. ve Demir, S. (2021). Ortaokul öğrencileri için eleştirel düşünme eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-31.